

**ВНКЗ ЛОР «ЛЬВІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ МЕДСЕСТРИНСТВА
ТА ЛАБОРАТОРНОЇ МЕДИЦИНИ ІМ. АНДРЕЯ КРУПІНСЬКОГО»**

Кафедра лабораторної медицини (випускова)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ к. м. н., доц. Й.М. Федечко

«_____» _____ 2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Судова медицина

Галузь знань 22 Охорона здоров'я

Спеціальність 224 Технології медичної діагностики та лікування

Спеціалізація Лабораторна діагностика

Освітній ступінь магістр

2016/2017 навчальний рік

Робоча програма з дисципліни

Судова медицина

для студентів галузі знань **22 Охорона здоров'я**
спеціальність **224 Технології медичної діагностики та лікування**
спеціалізація **Лабораторна діагностика**

Розробники:

М. Шегедин – д. м. н., проф., Заслужений лікар України, ректор;

І. Смачило – Заслужений працівник освіти України, завідувач навчально-методичного кабінету;

Г. Нечипоренко – к. м. н., доц., викладач вищої кваліфікаційної категорії.

Робочу програму схвалено на засіданні випускової кафедри лабораторної медицини.

Протокол від « 30 » серпня 2016 року № 1

Завідувач кафедри _____ к. м. н., доц. Й.М. Федечко

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>22 Охорона здоров'я</u> Спеціальність <u>224 Технології медичної діагностики та лікування</u> Спеціалізація <u>Лабораторна діагностика</u> Освітній ступінь <u>магістр</u>	Нормативна
Модулів – 1		Рік підготовки
Змістових модулів – 2		1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання відповідно до теми магістерської роботи		Семестр
Загальна кількість годин – 90		II-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – II сем. – 2,5; самостійної роботи студента – II сем. – 3.		Лекції
		16 год.
		Практичні заняття
		24 год.
		Самостійна робота
	50 год.	
	Вид контролю	
	залік	

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить для денної форми навчання – 44,4 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Судова медицина» - формування професійних знань і навичок щодо питань медичного, біологічного та медико-криміналістичного характеру, принципів відбору біологічного матеріалу, виготовлення і мікроскопії гістологічних, нативних і забарвлених цитологічних препаратів, проведення токсикологічних, імунологічних і медико-криміналістичних досліджень з оформленням результатів досліджень.

Завдання - вивчення морфологічних змін клітин, тканин, органів людини при їх насильницьких ушкодженнях за допомогою відповідних судово-медичних експертиз з використанням різноманітних досліджень.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- організацію судово-медичної експертизи в Україні;
- судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті;
- судово-медичні засоби експертизи тілесних ушкоджень;
- принципи відбору матеріалу для гістологічного дослідження;
- методи гістологічного дослідження;
- принципи відбору матеріалу і методи проведення цитологічного дослідження;
- принципи відбору матеріалу і методи проведення токсикологічних досліджень;
- принципи відбору матеріалу і проведення імунологічного дослідження;
- судово-медико-криміналістичні методи досліджень;
- норми та правила професійної етики, деонтології, конфіденційності в роботі відділення судової медицини;
- види та ведення медичної документації в відділенні судової медицини;
- чинні накази та інструктивні листи МОЗ України, обласного Департаменту охорони здоров'я;

вміти:

- проводити огляд трупа на місці події і встановлювати факт настання біологічної смерті;
- описувати тілесні ушкодження за загальноприйнятою схемою їх опису;
- описувати та вилучати речові докази біологічного походження під час огляду місця події;
- проводити відбір біологічного матеріалу для гістологічного дослідження;
- володіти методами гістологічного дослідження;
- проводити відбір біологічного матеріалу для цитологічного дослідження;
- володіти методами цитологічного дослідження;
- проводити відбір біологічного матеріалу для токсикологічного дослідження;
- проводити відбір біологічного матеріалу для імунологічного дослідження;
- володіти судово-медико-криміналістичні методами досліджень;
- вести медичну документацію;
- володіти морально-деонтологічними принципами у спілкуванні з пацієнтами;
- дотримуватись чинних наказів та інструктивних листів МОЗ України, обласного Департаменту охорони здоров'я.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Організація судово-медичної експертизи та загальні питання судової медицини. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті.

Змістовий модуль 1. Предмет і завдання судової медицини. Процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи в Україні. Судово-медична експертиза тілесних ушкоджень, суперечних статевих станів.

Лекції

Тема 1. Загальні питання судово-медичної танатології. Процес вмирання та смерть. Клінічна та біологічна смерть, їх діагностика. Ранні та пізні трупні явища. Діагностика давності настання смерті. Судово-медична експертиза трупів новонароджених.

Тема 2. Судово-медична експертиза встановлення тяжкості тілесних ушкоджень, стану здоров'я та віку. Експертиза спірних статевих станів та статевих злочинів.

Практичні заняття

Тема 1. Предмет і завдання судової медицини. Процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи в Україні. Судово-медична танатологія. Демонстрація розтину трупа. Вірогідні й достовірні ознаки смерті. Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Методика взяття тканин трупа, їх проводка, виготовлення мікропрепаратів для гістологічного дослідження.

Тема 2. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб: встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Судово-медична експертиза суперечних статевих станів і статевих злочинів.

Змістовий модуль 2. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті.

Лекції

Тема 3. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень та смерті від механічних чинників та їх лабораторні дослідження. Загальні питання судово-медичної травматології.

Тема 4. Судово-медична експертиза механічної асфіксії та лабораторні дослідження при окремих її видах.

Тема 5. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії фізичних факторів зовнішнього середовища: крайніх температур, електрики, променевої енергії, зміненого тиску; хімічних речовин. Сучасні лабораторні дослідження.

Тема 6. Основи судово-медичної діагностики отруєнь, токсикологічні лабораторні дослідження.

Тема 7. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії біологічних чинників. Цитологічні методи дослідження.

Тема 8. Судово-медико-криміналістичні методи дослідження об'єктів судово-медичної експертизи. Ідентифікаційні методи дослідження в судовій медицині. Ятрогенна патологія.

Практичні заняття

Тема 3. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень та смерті від механічних чинників та їх лабораторні дослідження. Судово-медична експертиза механічної асфіксії та лабораторні дослідження при окремих її видах

Тема 4. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії фізичних факторів зовнішнього середовища: крайніх температур, електрики, променевої енергії, зміненого тиску; хімічних речовин. Основи судово-медичної діагностики отруень, токсикологічні лабораторні дослідження.

Тема 5. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії біологічних чинників. Цитологічні методи дослідження. Судово-медико-криміналістичні методи дослідження об'єктів судово-медичної експертизи. Ідентифікаційні методи дослідження в судовій медицині. Ятрогенна патологія. Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги.

Тема 6. Модульний контроль 1. Організація судово-медичної експертизи та загальні питання судової медицини. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усього	у тому числі		
л		п	СРС	
1	2	3	4	5
Модуль 1. Організація судово-медичної експертизи та загальні питання судової медицини. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті				
Змістовий модуль 1. Предмет і завдання судової медицини. Процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи в Україні. Судово-медична експертиза тілесних ушкоджень, суперечних статевих станів				
Тема 1. Предмет і завдання судової медицини. Процесуальні та організаційні основи судово-медичної експертизи в Україні. Судово-медична танатологія. Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Методика взяття тканин трупа, їх проводка, виготовлення мікропрепаратів для гістологічного дослідження	12	2	4	6
Тема 2. Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб: встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень, стану здоров'я та віку. Судово-медична експертиза суперечних статевих станів і статевих злочинів	16	2	4	10
Разом за змістовим модулем 1	28	4	8	16
Змістовий модуль 2. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті				
Тема 1. Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень та смерті від механічних чинників та їх лабораторні дослідження. Судово-медична експертиза механічної асфіксії та лабораторні дослідження при окремих її видах	20	4	4	12

Тема 2. Судово-медична експертиза ушкоджень від дії фізичних факторів зовнішнього середовища: крайніх температур, електрики, променевої енергії, зміненого тиску; хімічних речовин. Основи судово-медичної діагностики отруєнь, токсикологічні лабораторні дослідження	22	4	4	14
Тема 3. Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії біологічних чинників. Цитологічні методи дослідження. Судово-медико-криміналістичні методи дослідження об'єктів судово-медичної експертизи. Ідентифікаційні методи дослідження в судовій медицині. Ятрогенна патологія. Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги	16	4	4	8
Тема 4. Модульний контроль 1. Організація судово-медичної експертизи та загальні питання судової медицини. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті	4			
Разом за змістовим модулем 2	62	12	16	34
Усього годин	90	16	24	50

5. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Загальні питання судово-медичної танатології. Процес вмирання та смерть. Клінічна та біологічна смерть, їх діагностика. Ранні та пізні трупні явища. Діагностика давності настання смерті. Судово-медична експертиза трупів новонароджених	2
2.	Судово-медична експертиза встановлення тяжкості тілесних ушкоджень, стану здоров'я та віку. Експертиза спірних статевих станів та статевих злочинів	2
3.	Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень та смерті від механічних чинників та їх лабораторні дослідження. Загальні питання судово-медичної травматології	2
4.	Судово-медична експертиза механічної асфіксії та лабораторні дослідження при окремих її видах	2
5.	Судово-медична експертиза ушкоджень від дії фізичних і хімічних факторів зовнішнього середовища. Сучасні лабораторні дослідження	2
6.	Основи судово-медичної діагностики отруень, токсикологічні лабораторні дослідження	2
7.	Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії біологічних чинників. Цитологічні методи дослідження	2
8.	Судово-медико-криміналістичні методи дослідження об'єктів судово-медичної експертизи. Ідентифікаційні методи дослідження в судовій медицині. Ятрогенна патологія	2
	Разом:	16 год

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет і завдання судової медицини. Судово-медична танатологія. Вірогідні й достовірні ознаки смерті. Демонстрація розтину трупа. Судово-медична експертиза трупів новонароджених. Методика взяття тканин трупа, їх проводка, виготовлення мікропрепаратів для гістологічного дослідження	4
2.	Судово-медична експертиза потерпілих, звинувачуваних та інших осіб: встановлення ступеню тяжкості тілесних ушкоджень. Судово-медична експертиза суперечних статевих станів і статевих злочинів	4
3.	Судово-медична експертиза вогнепальних ушкоджень та смерті від механічних чинників та їх лабораторні дослідження. Судово-медична експертиза механічної асфіксії та лабораторні дослідження при окремих її видах	4
4.	Судово-медична експертиза ушкоджень від дії фізичних факторів зовнішнього середовища: крайніх температур, електрики, променевої енергії, зміненого тиску; хімічних речовин. Основи судово-медичної діагностики отруєнь, сучасні токсикологічні лабораторні дослідження	4
5.	Судово-медична експертиза ушкоджень та смерті від дії біологічних чинників. Цитологічні методи дослідження. Судово-медико-криміналістичні методи дослідження об'єктів судово-медичної експертизи. Ідентифікаційні методи дослідження в судовій медицині. Ятрогенна патологія. Правова кваліфікація дефектів надання медичної допомоги	4
6.	Підсумковий модульний контроль 1. Організація судово-медичної експертизи та загальні питання судової медицини. Судово-медичні засоби експертизи насильницької смерті	4
	Разом:	24

7. Теми лабораторних занять не передбачені

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історія розвитку судової медицини в Україні	3
2.	Організаційно-процесуальні засоби проведення судово-медичної експертизи в Україні	3
3.	Встановлення стану здоров'я (симуляція, агравація, штучні хвороби, самоушкодження)	4
4.	Визначення віку	2
5.	Визначення статі. Встановлення статевої зрілості, статевої репродуктивної здатності, минулих пологів. Встановлення минулого викидня	4
6.	Судово-медична експертиза травматизму та транспортної травми	4
7.	Види тупих та гострих предметів, механізм заподіяння ушкодження	4
8.	Морфологічні особливості ран, спричинених тупими предметами	3
9.	Умови дії отрут. Діагностика отруєння. Класифікація отрут	3
10.	Отруєння пестицидами та харчовими токсинами	4
11.	Характеристика і судово-медична діагностика отруєнь корозійними, кров'яними і деструктивними отрутами	4
12.	Дія малих доз іонізуючого випромінювання на організм людини. Особливості дії лазеру на біологічні тканини	4
13.	Експертиза суперечного батьківства, материнства, заміни дітей	4
14.	Правові відносини у сфері охорони здоров'я	4
	Разом:	50

9. Індивідуальні завдання
відповідно до теми магістерської роботи.

10. Методи навчання
лекції, практичні заняття, індивідуальні, самостійна робота студента, консультації.

11. Методи контролю
самоконтроль, поточний контроль, модульний контроль (тестові завдання та контроль практичних навичок), залік.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад

Поточне оцінювання, МК та самостійна робота																		СМО	ПМО	ECTS
Модуль 1							Модуль 2													
T1	T2	T3	T4	САП	T5 МК	МО	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	САП	T13 МК	МО				
4	3	5	3	75	77	76	4	3	4	4	5	4	4	80	76	78	77	77	С	

T1 – T5 – теми занять модуля 1;
T6 – T13 – теми занять модуля 2.

САП – середнє арифметичне з усіх позитивних поточних оцінок в національній шкалі, яке переводиться у 100 – бальну шкалу (відповідно до «Положення про кредитно-модульно-рейтингову систему організації освітнього процесу» (КМРСООП) у ВНКЗ ЛОР «Львівський інститут медсестринства та лабораторної медицини ім. Андрея Крупинського»);

МК (модульний контроль) – середнє арифметичне оцінювання тестових завдань та практичної частини;

МО (модульна оцінка) – це середнє арифметичне САП та МК;

СМО (семестрова модульна оцінка) – це середньоарифметична МО;

ПМО (підсумкова модульна оцінка) – виставляється в кінці вивчення дисципліни за 100– бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

За 100-бальною шкалою ВНКЗ ЛОР «Львівський інститут медсестринства та лабораторної медицини ім. Андрея Крупинського»	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	<i>відмінно</i>	A
80-89	<i>добре</i>	B
70-79	<i>добре</i>	C
60-69	<i>задовільно</i>	D
51-59	<i>задовільно</i>	E
35-50	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>	FX
0-34	<i>незадовільно з обов'язковим повторним курсом вивчення дисципліни за зазначений семестр</i>	F

13. Методичне забезпечення

Навчально-методичні посібники, підручники, електронні підручники, методичні посібники, методичні рекомендації, конспекти лекцій, тестові збірки, банк тестів, ситуаційні задачі, комп'ютерні технології, клінічні результати обстежень та лабораторних досліджень, виписки з історій хвороб, програмне забезпечення (медична інформаційна система «Доктор Елекс») тощо.

14. Рекомендована література**Базова:**

1. Бабанін А.А., Мішалов В.Д., Біловицький О.В., Скребков О.Ю. Судова медицина. – Сімферополь, 2012. – 578 с.
2. Судова медицина. За ред. акад. НАМНУ Москаленка В.Ф. та професора Михайличенка Б.В. // Київ, ВСВ «Медицина», 2011. – 448 с.
3. Лісовий А.С., Голубович Л.Л. Судова медицина. – Київ. – 2008. – 483 с.
4. Концевич І.О., Михайличенко Б.В. Судова медицина. - К.: МП Леся, 1997. – 656 с.
5. Завальнюк А.Х. Судова медицина: Курс лекцій. - Тернопіль: «Укрмедкнига», 2000. - 648 с.
6. Судова медицина: навчально-методичний посібник /За ред. Б.В. Михайличенка // К.: МП Леся, 2001. – 416 с.
7. Судово-медична експертиза: навчальний посібник у 3-х частинах /Будко Г.Ю., Романюк А.М., Карпенко Л.І. // Суми. - Вид-во: СумДУ. – 2008. – 1-ша частина – 134 с., 2-га частина – 132 с., 3-тя частина – 77 с.

Допоміжна:

1. Кримінально-процесуальний кодекс України //Київ, Вид-во «Право» - 2016. - 376с.
2. Закон «Про судову експертизу», 1994.
3. «Основи законодавства України про охорону здоров'я», 1992.
4. Наказ № 6 МОЗ «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України», 1995.
5. Бабанин А.А., Соколова И.Ф. Судебно-медицинская экспертиза половых состояний // Симферополь, 2001.- 206 с.
6. Банчук М.В., Войченко В.В., Зарицький Г.А., Петрошак О.Ю. Процесуальні, організаційні та етичні основи судово-медичної експертизи в Україні.
7. Навчально-методичний посібник за ред. професора В.Д. Мішалова. // К., 2010. – 243 с.
8. Бачинський В.Т., Кулик О.Ф., Савка І.Г., Ванчуляк О.Я. Первинний огляд трупа на місці його виявлення. //Чернівці, 2010. – 212 с.
9. Бойко С.О. Судово-медична експертиза визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень // Ужгород, 2003. - 225 с.
10. Завальнюк А.Х. Тлумачний словник судово-медичних термінів. - Тернопіль: Укрмедкнига, 1999. - 351 с.
11. Кулик О.Ф., Бачинський В.Т., Савка І.Г., Ванчуляк О.Я. Особливості судово-медичного дослідження трупа при окремих видах смерті. // Чернівці, 2005. – 211 с.
12. Федорчук-Незнакомцева Є.П., Павлович В.Г. Посібник з судово-медичної танатології. - Київ, 1998. - 46 с.
13. Концепція розвитку охорони здоров'я населення України: Затверджено Указом Президента України від 7 грудня 2000 року № 1313/2000 // Офіційний вісник України. - 2000. - № 49.- ст. 216.
14. Вибрані лекції з лабораторної медицини. — Ч. II. Загально-клінічні та цитологічні дослідження / Лаповець Л.Є., Порохнавець Л.Є., Андрушевська О.Ю., Бойків Н.Д., Лебедь Г.Б. та ін. — Львів: Ліга-Прес, 2011. — 278 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Експертні системи в медицині: навчальний посібник / Продеус А.М. та ін.. – Запоріжжя: Видавництво ЗДІА, 2014. – 332 с.: іл. - [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/ES_UchebnoePosobie.pdf.
2. Інформаційні технології та аспекти управління в охороні здоров'я. Методичні рекомендації / Мартинюк-Гресь С.Д., Сердюк В.Г. – МАУП, 2005. - [Електронний ресурс] – режим доступу: rivneosvita.org.ua/method_kabinet/biblioteka.php/Книги %20/.../nw14.pdf.
3. Користуйтеся наочними рубриками MeSh (MeSh Database). Львівський національний медичний університет ім. Д. Галицького. - 2016- [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5280672/page:8/>.